

glömma bort. Bilden är något som brukas; till vardags i pedagogiska och vetenskapliga sammanhang. Men den yttre kontexten, till vilket vi räknar rubriker, bildtexter, andra bilder, ljud etc., får inte många kommentarer. Ändå vet vi att speciellt de massproducerade bilderna bara i undantagsfall uppträder ensamma och att deras betydelser ständigt utsätts från omgivande påverkan. Roland Barthes fann den yttre kontexten så väsentlig att han lancerade en speciell term för bild-text-analys, nämligen *förankring*.

Varför behandlar inte Kjørup den yttre kontexten? En anledning kan vara att ett sådant angreppssätt kommer i konflikt med avbildningsteorin (och notationsteorin). Avbildningsteorin kräver ett stabilt innehåll, inte ett som är starkt beroende av yttre faktorer. En konsekvens av min kritik blir också att Kjørup är mer inriktad på bilder, dvs klart avgränsade bildytor, än ett visuellt språk. Så gott som alla hans reklam- och annonsexempel är också inramade med en smal svart linje i boken. Jag tror inte det är någon tillfällighet. Alla nyhetsbilder är också berövade sin yttre kontext (Kennedy, Mussolini, Goebbles, Moshe Dayan, Nixon, Kefauver etc.). De är lyfta ur sitt konkreta sammanhang och in i boken. De har blivit bilder, ja nästan tavlor. Jag ser det som om Panofsky och Gombrich (konsthistorisk metodik) fått övertaget över Barthes och Eco (semiotik). Det är en viss nackdel när det rör sig om massmedieforskning.

På ett ställe i boken blir jag förvånad. Det gäller avslutningen på kapitlet om bildhistoria där Kjørup diskuterar nya bildmedier som film, video och TV. Här faller han in i den kulturkonventionella jargongen; den rörliga bilden är passiviserande. Kjørup jämför teatern med filmen. På teatern kan man, som individ eller kollektiv, visa förtjusning eller mishag. Man deltar i en gemensam upplevelse och man har i pauserna möjlighet att bearbeta sina intryck i samtal med andra. I den mörka biografen får man dålig kontakt med övriga åskådare och när man sedan kommer till busshållplatsen är allting så annorlunda att upplevelsen endast lever vidare som en dov tystnad (dump tavshed). Och ännu mer passiviserande är TV-föreställningen: ". . .nu kan snart sagt hele menneskeheden sidde på en og samme gang og glo på de samme levende billeder." Detta finner jag vara en beklagligt pessimistisk framtids-syn i en annars mycket intressant bok om bilder och deras bruk.

Mogens Meilby og Kim Minke: Når sandheden skal frem. Metoder i grundig journalistisk research. København 1983, Borgen. 320 sider. Kr. 194,00.

Anmeldt af: Maria Cuculiza, journalist

Der er sket det forunderlige, at Danmarks Journalisthøjskole er barslet med et forskningsprojekt, ovenikøbet et længe savnet og særdeles anvendeligt sådant. Det er ikke hyppigt, at der fra denne institution udkommer noget der blot kan minde om analytisk videnskabelig forskning i professionen journalistik og emnet medier. Det har man i udstrakt grad overladt til universiteterne.

Men nu er undtagelsen der bekræfter reglen kommet i form af en systematiserende grundbog om journalistisk research og dybdeborende journalistik. Der findes i forvejen meget få analyserende, problematiserende bøger på dansk om journalistik og indtil "*Når Sandheden skal frem - Metoder i grundig journalistisk research*" endelig fandt nåde for et forlags kritiske øjne fandtes der overhovedet ikke nogen om dybdeborende journalistik. Hvorfor man da også indtil nu må betegne størstedelen af de danske journalister, der beskæftiger sig med denne gren af det journalistiske arbejde som værende i høj grad autodidakte. Bogen som er en pionerindsats skal nok blive læst og igangsætte mange drømme og forhåbentlig også handling hos håbefulde, ambitiøse dybdeborende journalister in spe. En læsning som vil blive lettet af at bogen er velskrevet og prisværdigt let tilgængelig for såvel journalistelever, udøvende journalister som for medie- og avisfreaks. Den akademiske læser vil måske ved en gennemlæsning fra første til sidste side kunne irriteres over de mange gentagelser og undres over en vis grad af overkommentering, men det skal formentlig ses i lyset af, at bogen i høj grad er tænkt som en lærebog og opslagsbog for fagets udøvere, og at journalister i almindelighed og journalistelever i særdeleshed ikke er kendt som de mest disciplinerede læsere. Arbejdspresset og uddannelsesinstitutionens manglende teoretiske approach til faget efterfulgt af en intellektuel rastløshed har lært een lynhurtigt at skimme indholdsregistret for på den måde straks at finde frem til det relevante kapitel og droppe resten uden smålig skelen til, om der i bogens øvrige kapitler gemmer sig noget brugbart. Forhold som ganske givet er bogens to forfattere og lektorer ved Journalisthøjskolen Kim Minke og Mogens Meilby særdeles bekendt. Det er lykkedes de to lektorer at gennemføre en systematisering af den dybdeborende journali-

stiks arbejdsproblemer omkring idéudvikling, målretning, planlægning, styring, analyse, kildenet, kildekritik, brug af researchere og konsulenter, formidling og opfølgning af igangsatte historier på en måde, som er både imponerende, grundig og instruktiv.

Men et kritisk spørgsmål til "*Når Sandheden skal frem*" kunne være om denne næsten fuldbyrdede systematisering ikke medfører et for firkantet og følgelig urealistisk billede af virkelighedens dybdeborende journalistiske arbejde. Det er min klare opfattelse og erfaring fra hvad jeg selv har oplevet og især fra hvad jeg har oplevet på tæt hold fra kollegaer midt i et dybdeborende arbejde, at virkelighedens brogede verden sammenlignet med bogens systematiserede, skitserede virkelighed ofte er meget vanskeligere, væsentligt mere tilfældig og i enkelte tilfælde nemmere.

Man kan måske sammenligne "*Når Sandheden skal frem*" med en kogebog for finere madlavning. Hvis kokken der skal lave en helt ny ret holder sig strikt til kogebogens minutiøse anvisninger bliver maden aldrig en dundrende fiasko, men risikoen for at den bliver kønsløs og institutionsagtig er så absolut tilstede - dens fremragende og omhyggelige opskrifter til trods. Suppleres opskriften derimod med kokkens kreative krydring og intuitive tilberedning, ja så er muligheden der for at skaber mesterretten. Altså: Uden kogebog er kokken ilde stedt, men følger man kogebogens anvisninger kan det aldrig gå helt galt, men heller ikke nødvendigvis tilstrækkeligt godt. Det samme fornemmer jeg stærkt gør sig gældende for denne bog, for jeg mener ikke Meilby og Minke helt har formået at få betydningen - på godt og ondt - af den dybdeborende journalists ofte impulsive, intuitive og kreative handlinger trukket frem i lyset, så det står klart for læseren.

Jeg tvivler på at nogen journalister arbejder helt så systematisk, som det blandt andet fremstilles i bogens afsnit om planlægning, styring, analyse og arbejds- og beslutningsprocessen, og jeg stiller mig ligeså tvivlende overfor, om det i givet fald er en tilstrækkelig metode, thi en del af den dybdeborende journalistik er udover flid, tid, stædighed, overarbejde, nøjagtighed og grundighed også et spørgsmål om *gefühl*.

Man kan så sige, at betydningen af de øvrige komponenter, som bogen aldeles

eksemplarisk redegør for, er så vigtige og deres betydning ofte så undervurderede - ikke mindst blandt journalister der aldrig har beskæftiget sig med dybdeborende journalistik, at det kan være snublende let at komme til at underdrive kreativitetens og intuitionens betydning. Ja, faktisk kan det blive en direkte fristelse ved hjælp af systematiske registreringer og vurderinger at overdrive forsøget på at afmystificere et arbejde som i forvejen så udpræget er kendetegnet ved mangel på analyse og systematik og ved et tilsvarende overskud af myter. Det vil i hvert fald for journalistikken og læserne ikke være til nogen skade, hvis nogle af de mest ubrugelige myter bliver punkteret til fordel for en højere grad af systematik og teoretisk indsigt. Selv husker jeg min første lærer på journalisthøjskolen, hvis råd til de kundskabshungrende elever på et spørgsmål om hvordan man blev en god journalist kort og godt lød, at man skulle se at få hår på brystet, så skulle det nok gå. "*Når Sandheden skal frem*" er primært baseret på 70 timers båndinterviews med 23 udvalgte danske avis- og tv-journalister, redaktører, researchere og en enkelt chefredaktør om deres erfaringer med dybdeborende journalistik og hertil kommer en uges deltagerobservation på Jyllandspostens indsigttredaktion.

Nu er journalister jo ikke mindre løgnagtige end de kilder, som de har lært at forholde sig yderst kritisk til - især når journalisterne som disse par og tyve har beskæftiget sig med dybdeborende journalistik, som jo går ud på at grave ned under det sagte ord. Derfor mener jeg også at det rejser et metodisk problem, at rygraden i denne bog er interviews med personer, hvis sanddruelighed vi har al mulig grund til at betvivle, når de udtaler sig om et så ømt og kildent punkt som deres eget arbejde. Journalisterne ved jo godt, at i et fag, hvor nid, nag og sladder om hinandens arbejde og metoder er så udbredt vil enhver af deres ytringer bliver nærlæst af kolleger, hvoraf nogen ikke vil holde sig tilbage fra at bruge ethvert ord imod den interviewede ved en given lejlighed. F.eks. vil jeg godt æde en hatfuld peanuts på, at de interviewede ikke altid checker og analyserer i det omfang, som man får indtryk af fra deres udsagn. Det kan man nemlig ikke overkomme i den grad, blandt andet p.g.a. tidspres, produktionskrav og en psykisk vægring mod altid, altid at betragte alt hvad der bliver sagt som løgn og bedrag. Når Ekstra Bladets to Cavlingpris-modtagere udtaler sig om deres arbejdsmetoder, skal det påpeges at de kan have et specielt presserende behov for at fremstille deres metoder pletfrie - i betragtning af at tidligere Cavlingpris-modtagere sendte deres pris tilbage i protest mod de to prisvinderes arbejdsmetoder. F.eks, udtaler de sig mod bedre

vidende, når de påstår, at de aldrig har betalt for oplysninger. Det har de. Mange penge endda, til bl.a. journalist Jørgen Pedersen DR. Det er der efter min mening ikke automatisk noget forkert i, men det er et bevis på at "*Når Sandheden skal frem*" ikke blot indeholder sandheden.

Hvorvidt de to forfattere selv har foretaget research og sikkerhedschecks på de interviewedes udsagn, og af kollegial høflighed har undladt de værste løgnehistorier og selvmodsigelser skal jeg ikke kunne sige. Men i hvert fald forholder Minke og Meilby sig ikke åbenlyst kritisk og/eller undersøgende til sandheden i udsagnene og lader eksempelvis ganske modstridende erklæringer om et så interessant emne som arbejdsforholdene for dydborende journalistik på Politiken stå for sig selv uden at forklare eventuelle årsager til uenigheden. Politiken er specielt interessant i denne forbindelse i betragtning af at den i modsætning til så mange andre landes aviser har ressourcer til dydborende journalistik, men tilsyneladende har valgt ikke at ville satse herpå.

Man kan faktisk sige, at Minke og Meilby bruger den fremlæggende journalistiks metoder til at undersøge den dydborende journalistiks tilblivelsesproces. Dette til trods for at netop fremkomsten og interessen for den dydborende journalistik skyldes en stærk utilfredshed med den fremlæggende metode, der bl.a. er kendetegnet ved at en sag betragtes som værende belyst når A har sagt dit og dat, B har sagt det modsatte, og hvorefter journalisten overlader det til læseren eller seeren at finde ud af, hvad der monstro er "sandheden". Hertil kommer at Minke og Meilby løber ind i den fare, som i den historiske kildekritik kaldes "harmonisering". Et problem som journalist Ole Lange peger på i sin anmeldelse af "*Når Sandheden skal frem*" i Information. Med "harmonisering" menes, at man i sin vurdering af kildernes udsagn, i dette tilfælde de interviewede journalister, primært lægger vægt på oplysningernes samstemmighed, hvorved det let bliver de samstemmende oplysningers antal frem for deres art og kvalitet, der lægges til grund for vurderingen af en kildes troværdighed. Et problem der i denne bogs tilfælde ikke bliver mindre af at Minke og Meilby selv beskriver deres generelle kriterier for oplysningernes troværdighed ved at den "først og fremmest beror på deres samstemmighed med andre oplysninger" uden at der tages forbehold overfor arten af oplysninger og hvorfra de kommer.

Når alt dette er sagt om denne form for metodiske problemer i bogen, skal det retfærdigvis tilføjes, at hvis forfatterne skulle have levet op til deres egne krav for grundig journalistisk research ville det have krævet så kolossale ressourcer i form af tid til researchen, at bogen nok aldrig var blevet til noget, og det ville have været mere end synd. Og hvad angår tid så taler journalisterne meget om den megen tid det tager og dermed hvor psykisk og fysisk udmattende, det er at drive dydborende journalistik. Det er vigtigt at få dette slået fast med syvtommersøm, idet de over 90 procent af journalister der ikke har prøvet denne form for arbejde generelt har megen lidt forståelse heraf, for slet ikke at tale om de mange chefredaktører der vurderer deres journalisters arbejde udfra kvantiteten fremfor kvaliteten, og ofte betegner dydborende journalister som "dovne", "overlegne", "hvide elefanter" og "egoflippere". Tættest på denne problemstilling kommer Henrik Jersild fra Børsen i sin triste fortælling om hvordan hans og hans kollegas dydborende arbejde blev stoppet selv om alle var enige om at vurdere kvaliteten af deres arbejde højt. Derfor kan det også undre, at så godt som ingen af de interviewede direkte formulerer et af de problemer som mig bekendt hører til et af de største for dydborende journalister, nemlig at tiden til denne form for arbejde ikke er noget man får, men noget man dagligt kæmper sig til i en hård kamp mod chefredaktørers, redaktionsledederes og indimellem sågar kollegaers krav om linier til dagens avis. Et ofte benhårdt slagsmål midt i kampen for at få samme dags, aftens eller nats dydborende research hevet hjem på blok eller bånd. Arbejdsforhold som måske forklarer en del om, hvorfor det stort set kun er mænd der er repræsenteret i den danske presses dydborende journalistik og dermed også i "Når Sandheden skal frem". Ligesom det også rummer en stor del af forklaringen på hvorfor så godt som alle de dydborende journalister trækker sig tilbage fra denne form efter et par år i felten på trods af den faglige prestige, der alle skældsordene om de dovne hvide elefanter til trods alligevel hyppigt omgiver den dydborende journalistik.

Minkes og Meilbys bog er med sine små blonder en meget vigtig bog, nok den vigtigste på modersmålet, til forståelse for hvorfor vi ikke har flere journalister der arbejder med dydborende journalistik og til hjælp og understøttelse for dem der kunne tænke sig at prøve kræfter med dette gebet. Der er mange gode staldtips at hente sig. Man kan få adskillige vink om hvad man i hvert fald ikke skal gøre og hvad man måske kan gøre for at nå sit mål. Bogen kan også være af stor gavn for

folk, der er generelt interesserede i medierne og deres formidling, da den fremlægger en insight viden og en erfaringsmasse, som man ikke kan komme frem til via en analyse af medieprodukterne.

Netværk - ord, billeder og handlinger i kommunikationssamfundet. Årbog fra Det humanistiske Fakultet, Aarhus Universitet. Herning 1983, Systime. 152 sider, kr. 87,50

Anmeldt af: Hans Veirup, rektor ved Danmarks Journalisthøjskole

Der var engang - og det er forresten ikke så længe siden - universiteterne demonstrerede deres faglige og forskningsmæssige niveau alene gennem eksklusive og alvorstunge publikationer med skrækindjagende titler som Acta Jutlandica, Acta Philologica, Acta Archæologica o.lign. værker, som kun læses af en meget snæver fagkreds. Betydningsfulde forskningsresultater er blevet publiceret ad den vej, og mange danske forskningsinstitutioner har opnået international berømmelse på det grundlag.

Og det er alt sammen udmærket.

Nu har Aarhus Universitets humanistiske fakultet taget initiativ til at åbne sine aktiviteter for en bredere kreds med artikelsamlingen Netværk, en ny form at udgive årsskrift i. Angiveligt for at komme bag om den officielle årsberetning, som er en "noget tør og stikordsagtig oversigt over igangværende forskning og offentliggjorte forskningsresultater". Moderne lay-out i skævt format med fotografier og tegninger og åben typografi.

Se, det er jo også udmærket. Vi er nok mange, der ønsker fakultetet til lykke med dette supplement til et nyt image, til åbenheden og viljen til at smyge sig ud af det traditionelle universitets selvtilstrækkelighed, som i brede kredse af befolkningen har givet anledning til så mange myter, et dårligt ry og en ringe forståelse.

Mange af bogens forfattere har derfor også måttet eksperimentere med form og stil.

Flere artikler benytter således en journalistisk skabelon og en populærvidenskabelig sprogton. F.eks, har ikke mindre end fem artikler lånt journalistikkens sidelæns indgang, eksempelvis en konkret situationsbeskrivelse, og tilsat sproget det faderligt solidariserende "vi". Hist og her kunne man nok ønske sig, at man havde øvet